

KRONIKA

Nuo 2012 m. vasario 16 d. iki gegužės 20 d. Lietuvos dailės muziejaus Vilniaus paveikslų galerijoje veikė tarptautinė paroda „Kryžiai yra dorybės ženklas, o Strėlė – pergalės... Sapiegos – valstybininkai, meno mecenatai ir kolekcininkai“.

Parodą surengė Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų ir Krokuvos Vavelio karališkosios pilies darbuotojai su partneriais. Paroda buvo gerai ir gausiai pristatyta įvairiose interneto bei tradicinės žiniasklaidos priemonėse. Ją lydėjo devyni teminiai vakarai, taip pat edukacinės programos, patrauklūs ir informatyvūs su ja susiję straipsniai, skirti visuomenei¹.

Aštuoniuose Chodkevičių rūmų salėse išsidėsčiusioje parodoje eksponuoti 72 Sapiegų giminės portretai, giminės veiklą atspindintys dokumentai, daugybe eksponatų atspindėta Sapiegų mecenatystė, kolekcijos, nuopelnai įvairioms sritims: sakralinei dailei, valstybei, teisėkūrai, knygos kultūrai ir kt.

Čia paminėsime kelis su LDK raštija susijusius eksponatus ir jų grupes. Tarp jų – Sapiegų, arba Žyrovičių, rankraštinė iliustruota evangelija (XV–XVI a.), kurią 1616 m. Leonas Sapiega padovanojo Žyrovičių bazilijonų vienuolynui. Daugiausia raštijos srities eksponatų buvo paskutinėje, aštuntojoje, ekspozicijos salėje: čia buvo pristato-

¹ Paminėsime tik vieną, Jūratės Mičiulienės parengtą ir publikuotą „Lietuvos žiniose“ ir kituose žiniasklaidos leidiniuose straipsnį „Sapiegų kilmė – fiktyvi legenda tapo realybe“, kuriame savo mintimis dalinasi prof. Rimvydas Petrauskas. Viena iš galimų prieigų internete: <http://www.valdovurumai.lt/lankytojams/parodos/kryziai-yra-dorybes-zenklas-o-strele-pergales-sapiegos-valstybininkai-meno-mecenatai-ir-kolekcininkai/naujienos/sapiegu-kilme-filtyvi-legenda-tapo-realybe#.URtXUhlg-YU>.

mos Sapiegų bibliotekų rinkinius liudijančios vertybės – knygos, dokumentai, grafikos darbai. Eksponuota Ružanų rezidencijoje kauptų *Bibliotheca Sapiehana* knygų dalis, supažindinanti tiek su Sapiegų bibliofilinėmis nuostatomis, tiek su jų nuopelnais steigiant ir aprūpinant Vilniaus akademijos Teisės fakultetą. „Kazimiero Leono Sapiegos (1609–1656) testamentu 1655 m. [biblioteka] užrašyta Vilniaus jėzuitų akademijai (3 tūkst. knygų). Donacija, vadinta *Bibliotheca Sapiehana*, buvo labai vertinama, laikoma antrąja pagal reikšmę po Žygimanto Augusto testamentinio knygų rinkinio Vilniaus jėzuitams“ (Alma Braziūnienė). Priminsime, kad šiuo metu žinoma išlikusi tik dešimtoji knygų rinkinio dalis – 348 knygos.

Kita ekspozicijos dalis pristatė Krasičyno rinkinių įdomiausius veikalus, Romos miesto geografinius vaizdus. Vienas įdomiausių eksponatų – XVII a. pradžios „Sapiegų albumas“. Iš eksponatų paminėtini tokie žinomi su Sapiegų gimine susiję spaudiniai kaip jėzuito profesoriaus Antano Aloyzo Mištauto (lenk. Misztolt) *Historia illustrissimae domus Sapiehanae* (Vilnius, 1724). Tai buvo projektas, „kokio dar nebuvo įgyvendinęs nė vienas LDK didikas, – sukurti išsamią Sapiegų istoriją ir aprašyti visų, kiek žinojo, giminės narių biografijas bei visus juos atvaizduoti vario raižiniuose“ (Rimvydas Petrauskas²). Įdomu, kad parodoje matėme net du šios svarbios knygos egzempliorius iš skirtingų vietų – iš Krokuvos Vavelio karališkosios pilies rinkinių ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos.

Žinoma, buvo eksponuotas ir išskirtinis LDK biografinės literatūros kūriny – Leono Sapiegos panegirinė biografija *Idea magni herois* (Antverpenas, 1645, VUB egz.). Akį traukė gausūs ir dar kaip reikiant neištirti kiti panegirinės Sapiegos skirtos literatūros spaudiniai (pavyzdžiui, Leono Sapiegos, paskirto Vilniaus vaivada, ingresso į LDK sostinę proga Vilniaus akademijos parengtas *Applausus Academiae Soc. Jesu*, Vilnius, 1623).

Kitoje salėje eksponuoti gausūs pergamentai ir kiti dokumentai, liudijantys Sapiegų siekį pagrįsti savo kilmę bei garbingus titulus,

² *Ibid.*

dažnų nevingiant ir istorijos falsifikavimo. Tarp jų akį traukė rankraštinis Valkininkų „Farsalijos“, 1700 m. mūšio, kuris galutinai sugriovė Sapiegų hegemoniją Lietuvoje, eiliuotas (!) aprašymas *Opisanie Olkinickiey Pharsalij*, kuriame Apolonas sveikina iš Valkininkų po pergalės grįžtančią LDK bajorų kariuomenę. Šis kūrinys – vienas iš daugelio didelėje enciklopedinio turinio rankraštinėje knygoje (LMAVB RS, f. 17, b. 11) kažkieno XVIII a. perrašytų tekstų.

Septintojoje salėje buvo apžvelgti ir pristatyti Lietuvos valstybės, jos teisės istorijai nusipelnę aukštas pareigas ėję Sapiegos, ypač iš kitų iškiriant įžymų Leoną Sapiegą, aktyviai dalyvavusį kuriant 1588 m. Trečiąją Lietuvos Statutą ir pasirūpinusį pirmą kartą šį teisės sąvadą išspausdinti. Greta eksponuoti portretai, Lietuvos kanclerių valdžios ženklai (spaudai), Sapiegų patvirtinti svarbūs valstybiniai dokumentai, ir minėtojo valstybinės teisėkūros nuopelno – Trečiojo Lietuvos Statuto – XVI–XIX a. leidimai. Iš įdomesnių tekstų dar paminėtinas Kazimiero Jono Sapiegos „Manifestas Dievui, Pasauliui ir Tėvynei“, lenkų kalba išspausdintas 1699 m. Vilniuje (LMAVB RSS, L-17/2-179/13), ir nežinomo autoriaus 34 posmelių rankraštinė politinė satyra (*Mįslės*, apie 1791–1793 m., LMAVB RS f. 12, b. 3721), skirta įvairiems to meto visuomenės veikėjams, kurioje pabrėžiama meilės Respublikai stoka, o 24-toji strofa, manoma, buvusi skirta Kazimierui Nestorui Sapiegai.

Išleistas didelės apimties (541 p.) puošnus ir sunkus parodos katalogas³, kuriame lietuvių, anglų ir lenkų kalbomis smulkiai aprašyta

³ *Kryžiai yra dorybės ženklas, o Strėlė – pergalės... Sapiegos – valstybininkai, meno mecenatai ir kolekcininkai = The Crosses stand for virtue, the Arrow for victory... The Sapiehas – statesmen, art patrons and collectors = Krzyże znaczą cnotę, a Strzala zwycięstwo... Sapiehowie – mężowie stanu, mecenasi sztuki i kolekcjonerzy: tarptautinės parodos katalogas, 2012 m. vasario 16 – gegužės 20 d., Vilniaus paveikslų galerija / Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Vavelio karališkoji pilis – Valstybiniai meno rinkiniai, Lietuvos dailės muziejus, Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Vilniaus universiteto biblioteka, Bažnytinio paveldo muziejus, Žemaičių muziejus „Alka“, Lenkijos institutas Vilniuje, sudarytojai Vydas Dolinskas, Birutė Verbiejūtė, vertimas į lietuvių kalbą: Miroslava Dvilevič, vertimas į lenkų kalbą: Beata Piasecka, vertimas į anglų kalbą: Albina Strunga, David French; tekstų autoriai Dalius Avizinis, Alma Braziūnienė, Mykolas Brenšteinas, Rima Cicėnienė,*

ne tik paroda, bet ir Sapiegų giminės istorija bei veikla. Kai kurie eksponatai pristatyti labai išsamiai. Kaip tokį pavyzdį galima paminėti šeštojoje salėje greta fundacinių dokumentų eksponuotą „1655 m. liepos 30 d. Kazimiero Leono Sapiegos dvasinio testamentą (Varšuva) nuoraš[ą] iš Lietuvos Brastos pilies teismo knygų (po 1656 m. vasario 1 d.; LVIA, f. 1276, ap. 1, b. 1369, l. 1–10)“⁴.

Šis katalogas taip pat jau susilaukė apžvalgų ir atsiliepimų kultūros spaudoje⁵. Senosios raštijos tyrėjams bene svarbiausias jame yra Almos Braziūnienės straipsnis „Sapiegos Lietuvos knygų kultūroje“, tačiau taip pat aktualūs Sapiegų veiklą ir giminės istoriją atspindintys istorikų Andrzejaus Rachubos, Irenos Valikonytės, Gintauto Sliesoriūno, meno istorikės Rūtos Janonienės ir kitų tekstai.

Mintautas Čiurinskas

2012 m. vasario 23 d. Vilniaus knygų mugėje vyko knygų sutiktuvių renginys „Trys Mažosios Lietuvos kultūros paminklai. Matas Pretorijus, Teodoras Lepneris, Liudvikas Rėza“. Buvo pristatytos trys knygos, išleistos Lietuvos mokslo tarybos lėšomis (projekto vadovė doc. habil. dr. Ingė Lukšaitė): Mato Pretorijaus veikalo *Prūsijos įdomybės, arba Prūsijos regykla*, IV tomas: *Prūsų bažnyčios kronika*, Teodoro Lepne-

Krzysztof J. Czyzewski, Vydas Dolinskas, Michał Dziwulski, Liuda Gaigalienė, Vytautas Gričius, Piotr Hordyński, Agnieszka Janczyk, Monika Janisz, Rūta Janonienė, Ieva Jedzinskaitė-Kuizininė, Maria Kałamajska-Saeed, Irena Katilienė, Kazimierz Kuczman, Stanisława Link-Lenczowska, Andrej Macuk, Neringa Markauskaitė, Gražina Marija Martinaitienė, Marta Męciewska, Danutė Miškinytė, Filip Musiał, Dariusz Nowacki, Monika Ochnio, Magdalena Ozga, Danguolė Palačionytė, Anna Petrus, Jerzy T. Petrus, Aleksandra Pister-Gainienė, Magdalena Piwocka, Andrzej Rachuba, Violeta Radvilienė, Aušra Rinkūnaitė, Gintautas Sliesoriūnas, Jolita Steponaitienė, Anna Szczecina-Berkan, Dalia Tarandaitė, Irena Valikonytė, Jūratė Valužytė, Joanna Winiewicz-Wolska, Jarosław Zawadzki, Agnė Zemkajutė, (*Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų katalogai = Catalogues of the Palace of the Grand Dukes of Lithuania = Katalogi Palacu Wielkich Książąt Litewskich*, t. 6), Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, 2012, 541, [3] p. : iliustr., faks., geneal. schem., portr., bibliografija p. 532–541, gretutinis tekstas lietuvių, anglų, lenkų k.

⁴ Detalus dokumento ir jo turinio aprašymas: *Ibid.*, p. 432–436.

⁵ Ona Mažeikienė, „Sapiegų palikimo ženklai“, *Kultūros barai*, 2012, Nr. 5, p. 76–81. Čia aptarti ir parodos teminiai vakarai.

rio *Prūsų lietuvis* ir pradėtų leisti Martyno Liudviko Rėzos *Raštų* I tomas: *Lietuviškos Biblijos rengimas*. Dalyvavo Vokietijos ambasadorius Lietuvoje Matthiasas Mülmenstädtas, Sigitas Narbutas, Elvyra Lazauskaitė, Ramunė Šmigelskytė-Stukienė ir knygų rengėjos – Ingė Lukšaitė, Vilija Gerulaitienė, Liucija Citavičiūtė.

Retrospektyviai reikia paminėti, kad pirmasis šių knygų pristatymas įvyko dar anksčiau: 2011 m. spalio 26 d. *Lietuvos istorijos institutas pakvietė į Teodoro Lepnerio (apie 1633–1691) knygos Prūsų lietuvis sutiktuves Vilniaus paveikslų galerijoje*. Tuomet dr. Ramunės Šmigelskytės-Stukienės vestame renginyje dalyvavo ir kalbėjo Vokietijos Federacinės Respublikos ambasadorius Matthiasas Mülmenstädtas, Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos Regionų kultūros skyriaus vedėja Irena Seliukaitė, Lietuvos istorijos instituto darbuotojai: doc. habil. dr. Ingė Lukšaitė, Etnologijos skyriaus vadovas dr. Žilvytis Šaknys ir knygos sudarytoja bei parengėja Vilija Gerulaitienė. Knygos ištrauką perskaitė aktorius Egidijus Bakas, J. S. Bacho kūrinius skambino Darius Mažintas (fortepijonas).

Ambasadorius Matthiasas Mülmenstädtas padėkojo knygos parengėjai ir vertėjai, pabrėžė Prūsijos regione, kuris dabar yra Rusijos Federacijos Kaliningrado sritis, vykusių kultūros procesų svarbą dabartiniams Lietuvos ir Vokietijos santykiams. Ingė Lukšaitė pristatė pagrindinius vykdyto projekto tikslus ir autorius, jų kūrinius, pažymėdama, kad juos jungia trys dalykai: pirma, vokiečių kalba, antra, atsiradimas kultūrų sankirtoje – žydinčios vokiečių ir lietuvių, nedrąsiai žengiančios į Europą bei pasaulį, ir, trečia, – kad jų autoriai buvo liuteronų parapijų kunigai. Be to, šiuos iškilus vyrus vedė suvokimas, kad nebėra prūsų tautos, išlikusi lietuvių šaka – jos šešėlis, ir istorikų angažavimasis fiksuoti padėtį, sulaikyti tolesnį nykimą. Ta ypatinga moralinė atsakomybė vertė visuomeniniam darbui paskirti savo gyvenimus. Lepnerio atveju galima kalbėti apie kiek kitokią kultūrų sankirtą ir situaciją: apie lietuvius jis vokiškajam pasauliui rašo kaip apie įdomybę, su kuria verta susipažinti. Žilvytis Šaknys

pabrėžė knygos universalumą, nes Lepneris aprašęs visas gyvenimo sritis. Pavyzdžiais buvo iliustruotas knygoje pateiktų žinių apie papročius aktualumas, sąsajos su kitų Lietuvos regionų tradicijomis. Kalbėjusiojo nuomone, ši knyga bus aktuali ir dabar palaikant etnoregioninį tapatumą. Irena Seliukaitė pabrėžė veikalo svarbą visiems, besidomintiems etninės kultūros sritimi, ji teigė, kad knyga padės atskleisti ir literatūros (pvz., Kristijono Donelaičio kūrybos) paslaptis, taip pat priminė, kad Angelė Vyšniauskaitė šį Lepnerio veikalą vadino pirmąja „kraštotyros monografija“, kurios autorius, kitatautis, gražiai aprašydamas papročius, juos lygina, vertina, daro išvadas, iškelia ir jų kraštotyrynę vertę. Seliukaitė taip pat pagyrė gyvą ir žodingą vertimą.

Apie kelią prie pirminio šaltinio (ne paties Lepnerio, bet kažkokio rašto apmokyto žmogaus, raštininko, perrašo, kuris saugomas Berlyno archyve) ir apie ilgą knygos rengimo istoriją, prasidėjusią prieš 4–5 metus, išsamiai papasakojo knygos parengėja Vilija Gerulaitienė. Įsidėmėtinas išaiškėjęs faktas, kad XIX a. spaudinys buvo parengtas pagal vieną rankraštį, o dabartinis leidimas – pagal kitą. Įdomių minčių išsakyta ir apie tekste matomus satyros bandymus, Lepnerio charakterį bei jo turėtus literatūrinius pavyzdžius, kurie galėjo daryti įtaką veikalo sumanymui ir pobūdžiui.

Paruošta pagal rengėjų informaciją.

Kovo 29–30 dienomis Florencijos universitete įvyko tarptautinė mokslinė konferencija „Eredità Latina: Polonia, Lituania, Rutenia: The impact of Latin heritage on the development of identities in the lands of the Polish Crown and the Grand Duchy of Lithuania: History, Language, Literature, modeling patterns of culture and mentality“, skirta lotyniškosios kultūros raiškai Lenkijos Karalystėje ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštijoje.

Konferenciją organizavo Florencijos ir Veronos universitetai padedami Lenkijos instituto Romoje ir Italijos slavistų asociacijos.

Konferencijoje dalyvauti buvo pakviesti žinomi kultūros istorikai, literatūrologai ir neolotynistai iš Baltarusijos, Lenkijos, Lietuvos ir Ukrainos: prof. Dainora Pociūtė, prof. Natalija Jakovenko, doc. Valentina Mironova, doc. Žana Nekraševič-Karotkaja, prof. Giovanna Siedina, prof. Aleksandras Wojciechas Mikołajczakas, prof. Piotras Urbańskis, dr. Jakubas Niedźwiedźius, dr. Aleksandras Osipianas, taip pat šių eilučių autorius. Konferencijoje apsilankė nemažai italų kolegų, dėstančių įvairiuose Italijos universitetuose ir dirbančių šioje srityje: prof. Giovanna Brogi Bergoff, prof. Luigis Marinellis ir kt.

Konferencijai pasirinkta tema yra labai aktuali tiek moksliniu, tiek kultūriniu ir net politiniu aspektu. Taikliai konferencijai ir diskusijoms graškiai vadovavusio prof. Marcello Garzanitijaus apibūdinimu, lotyniškoji kultūra sudaro šių dienų Europos tapatybės pagrindą, nes vienintelė jungia skirtingų valstybinių sistemų, politinių doktrinų, kalbų ir tikėjimų skiriamas Europos valstybes. Kur ji baigiasi, baigiasi ir Europa. XVI–XVIII amžiuje jos riba ėjo rytinėmis Abiejų Tautų Respublikos sienomis, todėl įvairiopo to paveldo studijos yra didžiai reikšmingos tiek kontinento istorijos, tiek Europos ateities perspektyvų aspektu. Apie tai konkrečiau buvo kalbama visuose pranešimuose. Prof. Aleksandras Wojciechas Mikołajczakas pateikė puikią Renesanso ir Baroko lotyniškosios poezijos Lenkijoje panoramą. Jo pranešimą papildė ir išplėtojo doc. Žanos Nekraševič-Karotkajos tekstas „Lotyniškoji epinė poezija kaip tautinio identiteto faktorius Vidurio ir Rytų Europos rašto kultūroje XVI–XVII amžiuje“. Prof. Piotras Urbańskis išsamiai aptarė jėzuitų Lenkijoje XVII a. kurtąją poeziją, o doc. Valentina Mironova – Antikos autorių recepciją XVII a. Kijevo Mohylos akademijos hagiografiniuose kūriniuose. Antikos recepcijos Ukrainoje temą pratęsė prof. Giovannos Siedinos ir dr. Aleksandro Osipiano tyrimai. Didelio pasisekimo sulaukė dr. Jakubo Niedźwiedźiaus pranešimas apie tai, kaip įvairūs LDK autoriai XVI a. kūrė simbolinį Lietuvos vaizdą, pasitelkdami Vergilijaus poezijos motyvus. Konferencijos dalyviai su didžiuliu susidomėjimu

išklausė prof. Dainoros Pociūtės pasakojimo apie Abraomą Kulvietį ir tiesioginius lietuvių-italų kultūrinius ryšius XVI a. Dėmesio netrūko ir šių eilučių autoriaus pranešimui apie XIII–XVIII a. Lietuvos lotyniškąją raštiją bei jos paveldo paminklus, saugomus Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje.

Sigitas Narbutas

2012 m. balandžio 27–gegužės 4 dienomis Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka (toliau – Biblioteka, LMAVB) paminėjo 100 metų jubiliejų. Norėdami visuomenei pristatyti bibliotekos istoriją, dirbusius žmones, sukauptus rinkinius bei šiuo metu institucijoje vykdomus darbus Bibliotekos darbuotojai organizavo renginių ciklą. Jį pradėjo balandžio 27 dieną atidaryta paroda „Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 1912–2012“. Stenduose buvo eksponuota 160 ikonografinių ir 70 archyvinių autentiškų dokumentų, iliustruojančių svarbiausius Bibliotekos istorijos etapus. Pirmieji standai buvo skirti Tadaui Vrublevskiui, jo tėvams – Eustachijui ir Emilijai – bei jų turėtai bibliotekai. Tadas Vrublevskis, dirbdamas advokato darbą, kone visas lėšas skyrė knygoms, rankraščiams, dailės kūriniams, medaliams, monetoms, kitoms muziejiniems vertybėms įsigyti, nes buvo pasiryžęs asmeninių rinkinių pagrindu palankiai progai pasitaikius įkurti viešąją biblioteką – netgi skyrė lėšų pirkti sklypui bibliotekos pastato statybai. 1912 m. buvo užregistruotas visuomeninės Vrublevskių bibliotekos statusas. Parodos lankytojai galėjo pamatyti senąsias fotografijas, kuriose užfiksuotos dabartinio bibliotekos pastato statybos akimirkos XIX a. pabaigoje, taip pat – kaip keitėsi skaityklų, darbo vietų aplinka nuo bibliotekos įkūrimo iki šių dienų. Keletas stendų buvo skirta Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių bibliotekos bičiulių draugijos nariams, buvusiams Bibliotekos vadovams bei iškiliausiems kolegoms, jų mokslo darbams. 2012 metais veiklos 20-metį mininčiai UNESCO programai „Pasaulio atmintis“ skirtame stende buvo eksponuoti į šios programos Lietuvos

nacionalinį registrą įtraukti dokumentai (jų šiuo metu turime net 6). Pažymėtas ir įvykis, lėmęs esminių Bibliotekos permainų pradžią: direktoriaus dr. Juozo Marcinkevičiaus pastangomis 2009 m. rugsėjo 29 dieną Lietuvos mokslų akademijos Prezidiumas sugrąžino įstaigos pavadinimui turėtą Vrublevskių vardą. Nuotraukos priminė reikšmingiausius Bibliotekos gyvenimo įvykius, mokslinės ir praktinės patirties sklaidą, darbuotojų laisvalaikio akimirkas. Parodos atidarymo metu atsiminimais apie biblioteką ir jos žmones dalijosi ilgamečiai darbuotojai – dr. Juozas Marcinkevičius ir Danutė Labanauskienė.

Gegužės 3–4 dienomis Lietuvos mokslų akademijos Prezidiume įvyko Bibliotekos organizuota tarptautinė mokslinė konferencija „Mokslinė biblioteka kultūros permainų ir technologijos inovacijų sąlygomis“. Konferenciją sveikinimo žodžiais pradėjo Bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas ir Lietuvos mokslų akademijos prezidentas Valdemaras Razumas, sveikinimus ir linkėjimus išsakė kolegos iš Lietuvos ir užsienio atminties bei mokslo institucijų. Šventės metu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos garbės raštais už gerą darbą buvo pagerbti Bibliotekos darbuotojai. Lietuvos mokslų akademijos Prezidiumas padėkos raštais pagerbė Bibliotekos veteranus. Šventinę dalį užbaigė režisieriaus Raimundo Sipavičiaus sukurto dokumentinio filmo „Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekai – 100“ peržiūra. Dvi dienas trukusioje konferencijoje dalyvavo 49 kolegos iš Lenkijos, Latvijos, Baltarusijos, Ukrainos, Vokietijos, Rusijos ir Lietuvos. Darbas vyko keturiose sekcijose. Pirmoje dalyje įžvalgomis apie bibliotekos vietą valstybės gyvenime dalijosi Lenkijos nacionalinės bibliotekos direktorius dr. Tomaszas Makowski, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos direktorius profesorius dr. Renaldas Gudauskas, Latvijos universiteto akademinės bibliotekos direktorė Venta Kocere. Bibliotekų svarbą kultūros evoliucijos rekonstrukcijoje nagrinėjo Frankfurto prie Maino universiteto Empirinės kalbotyros instituto profesorė Jolanta Gelumbeckaitė.

Šiuolaikinės bibliotekos perspektyvas ir raidos tendencijas svarstė Vilniaus universiteto bibliotekos (toliau – VUB) direktorė Irena Krivienė, Lietuvos technikos bibliotekos direktoriaus pavaduotojas Arvydas Kažukauskas. Lietuvos raštijos muziejaus projekcijas Vrublevskių bibliotekoje pristatė dr. Daiva Narbutienė. Pagrindines bibliotekos veiklos kryptis ir strategijas aptarė Rusijos nacionalinės bibliotekos direktorius dr. Antonas Lichomanovas, Baltarusijos nacionalinės mokslų akademijos Jakubo Kolaso centrinės mokslinės bibliotekos (toliau – BMA CMB) direktorė dr. Natalja Beriozkina, Rusijos mokslų akademijos Gamtos mokslų bibliotekos (RMA GMB) mokslinė sekretorė dr. Olga Seliuckaja. Antroje konferencijos sekcijoje pranešėjai nagrinėjo technologijų poveikį mokslinės bibliotekos kaitai. Apie veiklos modernizavimo formas kalbėjo Jelena Kočukova (RMA GMB), Olga Smyk, Jelena Jacyna, Marina Lazerko (BMA CMB), kultūrinės-informacinės veiklos patirtį bibliotekoje pristatė dr. Natalija Zacharova iš Ukrainos nacionalinės V. I. Vernadskio bibliotekos. Emilija Banionytė, Aušra Vaškevičienė (Lietuvos mokslinių bibliotekų asociacija), Oksana Sikorskaja (BMA CMB), Genė Duobinienė ir dr. Gintarė Tautkevičienė (Kauno technologijos universitetas) aptarė mokslininkų aprūpinimo duomenų bazėmis galimybes, atvirosios prieigos prie mokslinių tyrimų rezultatus. Dr. Julija Mochnačeva (RMA GMB), Eglė Šeigždienė ir Audrė Trumpienė (LMAVB) nagrinėjo bibliometrinių tyrimų perspektyvas mokslinėse bibliotekose. Dr. Aleksandras Ivanovskis (RMA GMB) svarstė UDK naudojimo problemas. Apie bibliotekų ir archyvų sąveiką kalbėjo dr. Daiva Lukšaitė, atstovavusi Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybai, apie standartizacijos veiklą ir galimybes – dr. Nijolė Bliūdžiuvienė iš VU Komunikacijos fakulteto. Trečiosios konferencijos sekcijos dalyviai aptarė naujausius lituanistikos paveldo išteklių Lietuvoje ir užsienyje tyrimus. Dr. Olga Mastianica, dr. Vilma Žaltauskaitė (Lietuvos istorijos institutas) pristatė mokslo šaltinių paieškos rezultatus, analizavo šių šaltinių išteklius Peterburgo saugyklose. Jelena Čiliajeva nagrinėjo

lietuviškos spaudos fondo Rusijos mokslų akademijos bibliotekoje komplektavimo istoriją XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje, saugomo fondo sudėtį ir repertuarą. Valdis Mazulis (Latvijos universiteto akademinė biblioteka) bei Aleksandras Stefanovičius (BMA CMB) dalijosi raštijos kolekcijų skaitmeninimo ir tyrimų patirtimi. Lietuvių kalbos instituto mokslininkė profesorė Grasilda Blažienė pristatė prūsų kalbos tyrimų rankraštiniuose dokumentuose rezultatus, naujai identifikuotus prūsiškus žodžius. Greta Lemanaitė-Deprati (Jogailaičių universitetas Krokuvoje), remdamasi korespondencija, nagrinėjo XX a. pradžioje Krokuvoje veikusios lietuvių draugijos „Rūta“ knygų rinkinio sudėtį ir likimą. Danutė Steponavičiūtė (Klaipėdos universiteto biblioteka) aptarė poeto, vertėjo, literatūrologo Alfonso Šešplaukio-Tyruolio dokumentinį paveldą, atspindintį asmens kūrybinį kelią, Pasaulio lietuvių bendruomenės Vokietijos krašto bendruomenės gyvenimą ir darbus. Regina Vaišvilienė (Lietuvos medicinos biblioteka) trumpai apžvelgė lietuviškosios medicinos periodinės spaudos, leistos tiek Lietuvoje, tiek už jos ribų, istoriją iki 1990 metų. Katarzynos Słojkowskos (Lenkijos mokslų akademijos archyvas) pranešimas buvo skirtas 1863 m. sukilimo dalyvio, dailininko, seniųjų kolekcininko Romano Švoinickio archyviniam palikimui. Išlikę dokumentai liudija XIX–XX a. sandūros Lietuvos ir Lenkijos bajorijos kultūrinius ryšius, to meto Varšuvos dailininkų ir literatų gyvenimą. Valentina Karpova (VUB) pristatė Breslaujos pavieto (vėliau – Zarasų rajono) dvarininkų Kvintų giminės archyvą, kuriuo remiantis bandoma rekonstruoti giminės genealogiją ir tuo pačiu parodyti Lietuvos bajorijos gyvenimą XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje. Laura Molytė (VUB), remdamasi Vilniaus universiteto bibliotekoje saugomais dokumentais, nagrinėjo XX a. Lietuvos neginkluoto pasipriešinimo dalyvių – VU bibliotekoje dirbusios Onos Šimaitės ir disidentės Nijolės Sadūnaitės – pasaulėžiūros sąlyčio taškus. Erika Kuliešienė (LMAVB) analizavo Bibliotekos Rankraščių skyriaus fondų formavimo ypatybes 1945–1950 m., aptarė to meto

pagrindinius komplektavimo šaltinius ir dokumentų patekimo į Biblioteką aplinkybes. Paskutinė, ketvirtoji konferencijos dalis buvo skirta Tado Vrublevskio šeimai ir aplinkai, jų santykiui su to meto valstybe. Dr. Reda Griškaitė (Lietuvos istorijos institutas) pranešimą skyrė Emilijos Beniovskytės-Vrublevskienės dienoraščiui, t. y. dokumentui, atskleidžiančiam XIX a. moters kasdienybę ir epochos iššūkius. Ryšardas Maceikianecas (Fondas „Vilniaus klodai“) nagrinėjo Tado Vrublevskio ir jo amžininkų požiūrį į Lietuvos valstybingumą. Habil. dr. Henrika Ilgevič (Lietuvos kultūros tyrimų institutas) pagrindinį dėmesį skyrė Eustachijaus ir Emilijos Vrublevskių vardo bibliotekos bičiulių draugijos istorijai ir jos veikėjams; ją gražiai papildė Džiugintos Stankevičienės (Lietuvos centrinis valstybės archyvas) pranešimas apie Bibliotekos ir šios draugijos dokumentus, saugomus Lietuvos centriniam valstybės archyve. Lietuvos mokslo organizacijų ir atskirų asmenų palikimui, rankraštinųjų išteklių informatyvumo problemoms buvo skirti prof. dr. Arvydo Pacevičiaus (VU Komunikacijos fakultetas) ir dr. Romualdo Juzefovičiaus (Lietuvos kultūros tyrimų institutas) pranešimai. Dr. Neringa Markauskaitė (LMAVB) analizavo XIX a. pabaigos–XX a. pradžios Bibliotekoje saugomų raižinių inskripcijas, galinčias tyrėjams būti patikimu kūrinių funkcionavimo istorijos šaltiniu, atspindinčias to meto Vilniaus politinį ir kultūrinį gyvenimą, kultūrai nusipelnusių asmenų tarpusavio ryšius. Rasa Sperskienė (LMAVB) pranešimą skyrė psichologijos profesoriaus Bogdano Zavadskio dokumentų kolekcijai, liudijančiai psichologijos mokslo naujoves Stepono Batoro universitete, reprezentuojančiai XX a. I pusės psichologijos mokslo žymiausių centrų Berlyne, Vienoje, Varšuvoje ir JAV veiklą. Konferencijos pertraukų metu buvo diskutuojama aktualiais teoriniais ir praktiniais klausimais, kolegės dalijosi patirtimi ir įžvalgomis. Pranešimų tekstus rengiamasi spausdinti konferencijai skirtame leidinyje.

Konferencijos metu Lietuvos nacionaliniame muziejuje buvo atidaryta paroda „Istoriniai Vrublevskių bibliotekos rinkiniai“. Atidarymo

metu Bibliotekos darbuotojus jubiliejaus proga pasveikino Lietuvos Respublikos kultūros ministras dr. Arūnas Gelūnas, Švietimo ir mokslo viceministrė dr. Nerija Putnaitė, Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorės pavaduotojas Žygintas Bučys. Parodoje eksponuota tik nedidelė dalis raštijos objektų ir muzealijų, iki 1940 m. rugsėjo saugotų Valstybinės Vrublevskių bibliotekos rinkiniuose. Jie pasižymėjo didžiule formų, rūšių, žanrų, stilių ir medžiagų įvairove, tačiau dominavo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Vilniaus krašto istorijos artefaktai. Tad parodoje buvo galima pamatyti 190 objektų: asmenybių portretus (tiek istorines asmenybes, tiek bibliotekos mecenatus, kolekcininkus), Vilniaus vaizdus, religinius siužetus ir šventųjų atvaizdus, raštijos objektus (knygas, žemėlapius, privilegijas, archyvinius pavienių objektų ar kolekcijų įsigijimo dokumentus), senąsias fotografijas, senąjį katalogą, liudijantį turėtą gausų masonikos rinkinį, bei jo išgabenimo dokumentus, dailininkų Romerių kūrinius, medalius. Atskiras stendas buvo skirtas Vrublevskių šeimai. Šiuo metu eksponatai saugomi keliose atminties institucijose Vilniuje: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, Lietuvos nacionaliniame muziejuje ir Lietuvos dailės muziejuje. Šie muziejai buvo parodos rengimo partneriai.

Konferencijos svečiai ir dalyviai galėjo artimiau pabendrauti Bibliotekos surengtame šventiniame vakare Taikomosios dailės muziejuje, turėjo galimybę susipažinti su Nacionaliniu muziejumi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmais, apsilankyti tarptautinėje parodoje „*Kryžiai yra dorybės ženklas, o Strėlė – pergalės...* Sapiegos – valstybininkai, meno mecenatai ir kolekcininkai“.

Pavasario jubiliejinių renginių ciklą užbaigė šv. Mišios už mirusius Vrublevskių bibliotekos darbuotojus Vilniaus Šv. vysk. Stanislovo ir šv. Vladislovo arkikatedroje bazilikoje. Po šv. Mišių buvo aplankyta Tado Vrublevskio šeimos kapavietė Rasų kapinėse, gėlės padėtos ir ant kitų ten palaidotų Bibliotekos darbuotojų kapų.

Šventinių renginių ciklas tapo svarbiu įvykiu Lietuvos kultūriname gyvenime. Jo metu buvo paminėtas Bibliotekos jubiliejus,

Lietuvos ir užsienio visuomenei priminta garbinga Bibliotekos istorija, pagerbtas jos įkūrėjas Tadas Vrublevskis. Apie renginius informuota Lietuvos spaudoje, interneto portaluose, Lietuvos televizija parengė specialų reportažą. Bibliotekininkų bendruomenė džiaugėsi galimybe susitikti su senais draugais ir užmegzti naujas pažintis su kolegomis tiek iš Vakarų, tiek iš Rytų.

Rima Cicėnienė

2012 m. gegužės 31–birželio 3 d. Bresto apskrities M. Gorkio biblioteka surengė II-ąją tarptautinę mokslinę-praktinę konferenciją „Bresto knygų rinkiniai: tyrimo problemos ir perspektyvos“. Joje dalyvavo pranešėjai – bibliotekininkai, archyvistai, kraštotyrininkai, aukštųjų mokyklų dėstytojai – iš šešių valstybių: Baltarusijos, Lenkijos, Ukrainos, Rusijos, Lietuvos ir Kazachstano. Lietuvai atstovavo Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros ir dokumentotyros instituto docentė dr. Alma Braziūnienė ir Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Retų spaudinių skyriaus vedėja dr. Daiva Narbutienė.

Konferencijoje daugiausia dėmesio skirta aktualiems regioninės knygos istorijos klausimams. Teoriniai šios temos aspektai buvo nagrinėjami plenariniame posėdyje kalbėjusio prof. Krzysztofo Migońio iš Vroclavo universiteto pranešime „Regioninė knygotyra – tipologija ir tyrimo programos“. Plenariniame posėdyje taip pat kalbėjo Baltarusijos nacionalinės bibliotekos direktorius Romanas Motulskis (apie knygų leidybą ir bibliotekas Vakarų Baltarusijos regione 1921–1939), Baltarusijos nacionalinių knygų rūmų direktorė Elena Ivanova (apie statistinius Bresto krašto spaudos duomenis), Rusijos nacionalinės bibliotekos Retų knygų skyriaus vedėjas Mikola Nikalajevas (apie Sapiegu giminę kaip baltarusių kultūros fenomeną), Valstybinio Bresto technikos universiteto Fizikos katedros vedėjas Anatolijus Gladyščukas (apie svarbiausius XVI–XVII a. Bresto akcentus). Toliau konferencijoje darbas vyko atskirose sekcijose: 1. „Baltarusijos knygi-

nis paveldas“, 2. „Knyga ir knygininkystė XIX–XX a. Bresto krašte“, 3. „XVI–XVIII a. Bresto krašto leidiniai“, 4. „Sapiegų giminės knygų rinkiniai“. Daiva Narbutienė perskaitė pranešimą „Pinsko spaustu- vės leidiniai Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos fonduose“. Ketvirtosios sekcijos darbas vyko atstatomuose Sapiegų rūmuose Ružanuose. Čia su dideliu susidomėjimu buvo išklaustytas Almos Braziūnienės pranešimas apie kunigaikščių Sapiegų biblioteką Ružanuose ir papildymus, vis dar atsirandančius išleidus katalogą *Bibliotheca Sapiehana* (2010).

Tokio pobūdžio konferencija Breste tampa tradicine – prieš ke- tverius metus (2008) įvyko pirmoji tarptautinė konferencija, skirta Bresto krašto knygos istorijai (publikuotas straipsnių rinkinys). Šios konferencijos medžiagą taip pat numatoma išleisti dar šiais metais.

Dalyvavimas kaimyninėse šalyse rengiamuose moksliniuose sim- poziumuose – puiki galimybė gyvai pamatyti, kuo gyvena šių šalių akademinė bendruomenė, kaip yra traktuojamas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos spaudos paveldas, šimtmečius kurtas bendromis lie- tuvių, baltarusių, lenkų, ukrainiečių pastangomis.

Daiva Narbutienė

2012 m. birželio 15 dieną, 17 valandą, Vilniaus universiteto Fi- lologijos fakultetan, V. Krėvės auditorijon, į „kuklių viešą paskaitėlę“ Apie Respubliką *pakvietė senųjų Lietuvos raštų ir kultūros tyrėjas doc. dr. Darius Kuolys*. Tai buvo jubiliejinė paskaita, skirta 50-tojo gimtadienio sukakčiai.

Jos paklausyti nešina gėlėmis susirinko gausi ir įvairi bičiuliška publika, pradedant giminėmis ir artimaisiais, baigiant pirmosios atkurto Lietuvos Respublikos vyriausybės nariais bei jauniausiais Universiteto kolegomis. Renginį moderavęs doc. dr. Mindaugas Kvietkauskas pasveikino jubiliatą, grįžusį į VU dėstyti visu krūviu.

Paskaita ribojosi akademinio ir istorinio pilietinio diskursu, tik kar- tais susiejamu su brangiais asmeniniais ir gyvenimiškais prisiminimais

bei aktualijomis. Visų pirma garbus prelegentas atkreipė dėmesį į iškalbingą simbolinį akcentą – kad paskaitą skaitys pasirišęs Vytauto Kavolio kaklaraištį. Kalbą pradėjo nuo „padėkos pasakojimo“, už ryšius bei jungtis dėkodamas Meilei Lukšienei, Algirdui Juliiui Greimui, Albinui Jovaišui, Juozui Girdzijauskui, Donatui Saukai ir daugeliui kitų jo gyvenime svarbių asmenų. O per pačią paskaitą jubiliasas su jam būdingu polėkiu ir retoriniu talentu intriguojamai kėlė savo tyrimų bei pilietinių interesų lauko esminius klausimus ir teikė atsakymus į juos. Vienas esmingiausių klausimų – ar yra ir koks yra dabarties Lietuvos ir prieškarinio Respublikos ryšys su polikultūriška LDK. Kokį turinį turi galvoje Maironis, savo istoriniuose tekstuose sakydamas „žlugo mūsų lietuvių ir lenkų Respublika“? Kokia „respublikoniškos laisvės“ samprata XVI a. ir jos raida vėliau? Ar verta tarnauti Respublikai, kurią Augustinas Rotundas apibrėžė kaip „žmonių susibūrimą, jungiamą bendros teisės ir gėrio sampratos“, ir kaip ji, Respublika, buvo kuriama valdovų, didikų, bajorų, LDK bendruomenės pastangomis. Kodėl LDK viešajame gyvenime skambėjo „meilės retorika“? Prelegentas taikliais pavyzdžiais ir argumentais pagrindė tezę, kad „Lietuvos Respublika išliko iki pat Abiejų Tautų Respublikos žlugimo kaip savarankiška politinė bendrija su savo suverenumo suvokimu“. Tauta kūrėsi teisę, o teisių garantas buvo Statutas – teisių padedama tauta susikūrė savo kūną. Samprata, kad lietuvis – tai tas, kuris gerbia Statutą ir myli laisvę, liko aktuali ir žlugus ATR.

Ne mažiau vaizdžiai, su citatomis ir pavyzdžiais, paskaitoje apibūdinti ir kiti veiksniai, naratyvai, tekstai, formavę Lietuvos bendruomenę iki mūsų: mitai, pasakojimai apie kilmę, susiję tiek su Romos respublika, tiek su antikinę politologija, sudėta į Vaidevučio mitą. Kalbėta ir apie tai, kad Respublika neįmanoma be *charitatis civium* – piliečių meilės, kad reikalingas šis sudėtingas laisvės ir meilės derinys, kad istorinis pasakojimas apie Lietuvos Respubliką (Strijkovskio, Kojalavičiaus, Daukanto, kitų) – tai visų pirma pasakojimas, kaip buvo grumiamasi už laisvę. Mitas šiame pasakojime padeda kurti modernią

Lietuvą – visų lygių žmonių bendruomenę. Paskaitoje reikšmingas buvo ekskursas į lietuvių istorijos filosofiją: kaip liudija senieji paskaitų rankraščiai, jaunuoliai buvo ugdomi respublikos filosofijos pagrindais, kuriuos savo ruožtu nemenkai grindė fundamentalūs Cicerono tekstai (*Apie pareigas, Apie draugystę, Tuskulo pašnekesiai*), kuriuose kaip aukščiausia vertybė keliami laisvė, o gyvenimo įprasminimas – tai tarnavimas bendrajam gėriui, viešam reikalui (*res publica*). Toks kontekstas šioms sampratomis ir jų lietuviškajam variantui suteikė metafizinę gelmę. Šie pasakojimai ugdė bendrąją tapatybę, taip pat ją ugdė ir skirtybių, takoskyrų nusistatymas – laisva Lietuva yra kitokia nei Maskva, nei Maskvos despotija. O Mykolas Karpavičius 1794 m. išrikiuotiems Vilniaus vaivadijos kariams sakydamas pamokslą taip pat cituoja Periklį, Ciceroną lietuviškai. Įtikinamai Darius Kuolys pagrindė ir tolesnes paskaitos tezes, prieštaraujančias dabartiniams stereotipams ir dabartinės „istoriografijos mitologemoms“, – kad šis pasakojimas apie Lietuvos Respubliką eina ir per XIX, ir per XX amžių (pvz., Adomas Mickevičius 1841 m. laiške broliui iš Paryžiaus rašo, jog nenori Prancūzijos pilietybės, nes nenori liautis būti lietuvis, jaučiasi įsipareigojęs lietuvių politinei bendruomenei), kad tas pasakojimas yra esminė moderniosios Lietuvos egzistencijai bambagyslė, kurią nutraukę netenkame ir II Lietuvos Respublikos. Tai jautė ir pusę Lietuvos tautinio sąjūdžio sudarę bajorai. Ir Bitė, Šatrijos Ragana, Šalkauskis, modernios tautos ideologijos formuotojai, kalbėjo apie Lietuvos Respubliką, atkuriamą Lietuvos Respubliką. Tie patys imperatyvai – kurti vertybėmis grįstą visuomenę su moraliniu stuburu, atkurti *politeia* – skambėjo ir XX a. II pusėje (Alebertas Zalatorius, Aleksandras Štomas, Česlovas Milošas). O totalitarizmas išsityčiojo iš laisvės pasakojimo. Paskaita baigėsi mintimis, kad tikėjimas laisvės pasakojimu yra tam tikra viltis, kad gebėjimas grįsti gyvenimą protėvių atminimu, istorija padės išvengti Europos civilizacijos pabaigos, o Respublikos gynimas vykęs ir sausio 13-ąją. Per paskaitą išgirdome puikų Dariaus Kuolio interesų, idėjų, įžvalgų koncentratą.

Detaliau susipažįstant su šiomis išvalgomis telieka skaityti gausius paties autoriaus publikuotus ir, ko nuoširdžiai linkime, ateityje dar pasirodysiančius tekstus. Pareigą juos kurti jubiliatui primins kolegų dovana – XIX a. graviūra, vaizduojanti Tada Kosciuską.